

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 27.

Lördagen den 5 Juli

1873.

Realskolans särskilda ändamål och inrättning.

I konungens trontal vid riksdagens afslutande yttrades bland annat: »Efter den behandling frågan om en i vissa afseenden förändrad anordning af undervisningen vid rikets elementarläroverk hos eder rönt, är den i fråga satta lösningen af den samma inom kort att emotse.» Löftet är raskt, såsom allt hvad nu för tiden utgår från det departement som härmed har att skaffa, och med friskt minne af hvad som nyss förut föregått i kamrarna, hade man icke så liten anledning att studsä öfver det positiva uttalandet från tronen. Hr ecclesiastikministerns skolförslag undergick af det särskilda utskottet ett slags ragousering, hvaraf kamrarna lemnade så litet kvar, att man knappast kan säga hvad det var. Regeringen är i trots af allt detta så säker på sin sak, att lösningen af det krångliga problemet inom kort tid är att motse. Vi önska dertill lycka.

Den sida af saken, som obestriddigen är den svåraste att ordna, och som derföre äfven varit föremål för de största meningskiljaktigheterna, är inrättningen af den reala bildningslinien, så att den icke blott erhåller sitt passande rum uti skolplanen, utan, hvad viktigare är, tillfredsställer det allmänna behovet af medborgerlig undervisning. Det uttryck i riksdagens skrifvelse som angår reallinien tyder också på, att denna viktiga sida af läroverksangelägenheten kunde blifva helt och hållet bort-

fuskad. Hr chefen för ecclesiastikdepartementet hade, på den aritmetiska kalkulens väg, kommit till den insigten att reallinien kunde helt simpelt bortstrykas vid 27 af de för närvarande fullständiga elementarläroverken. Läroverkskommitténs förslag om de smärre läroverkens ombildning till ett slags borgarskolor, eller, såsom de med ett icke lyckligt valdt namn kallades, *pedagogier*, hade hvarken vunnit kongl. maj:ts eller särskilda utskottets bifall. Men utskottet hade tänkt sig införandet af en mera sammandragen realkurs vid några läroverk, från hvilken ynglingarne skulle kunna utgå till de lägre tillämpningsskolorna, eller omedelbart i det praktiska lifvet. Äfven detta förslag ansågs icke tillräckligt betryggande, och i den underdåniga skrifvelse, som efter många svårigheter bragtes till stånd, heter det i denna punkt, att riksdagen, som anser reallinien i de öfre klasserna vid vissa elementarläroverk kunna indragas, i underdånighet anhåller, det »kongl. maj:t täcktes för näst sammanträdande riksdag framlägga förslag om inrättande af högre realklasser vid ett så stort antal af rikets elementarläroverk att den reala bildningens behof derigenom må kunna anses behörigen tillgodosedt». Yttrandet är temligen obestämdt i öfrigt, men om syftningen kan man knappast misstaga sig, nemligen att det är meningen som en omlexa till vederbörande departementschef. Kamrarna till-

tro sig icke att afgöra huru många läroverk skola få bibehålla sin realöfverbyggnad, men så mycket tycka de sig kunna begripa, att ecclesiastikministerns beräkningsgrund är aldeles oduglig. Antalet af lärjungar i realliniens högre klasser, befinner sig, ledsamt nog, i ständigt nedgående, så att det förledet år icke utgjorde mer än 318, men i medeltal för de fem sista åren 361. Divideras nu den sistnämnda siffran på de 31 högre elementarläroverken, falla icke fullt 12 lärjungar på hvardera, och följaktligen icke fullt 3 på hvardera af dess fyra öfre klasser. Det är sannt att det vore en orimlighet, om man ville äfvas att fortfarande bereda dyra undervisningstillfällen för ett så ringa antal lärjungar, men frågan är den om man skall taga detta fåtal för konstant, och grundadt i sakens egen natur, eller om det icke snarare är en abnormitet, beroende derpå att man ännu icke funnit en sådan form för meddelande af den reala undervisningen, att den tillfredsställer de praktiska behof den afser att fylla. Vi luta åt den senare åsigten.

Det återstår då att undersöka, huru den reala undervisningen bör inrättas för att vinna förtroende hos de klasser för hvilka den är afsedd, och det första vi hafva att göra är att se oss om, huru det förhåller sig i andra länder, företrädesvis det från hvilket vi hemtat den allmänna normen för vår läroverksorganisation, nemligen Tyskland. Det är en tröst i olyckan, att tyskarne på detta område icke äro mycket längre hundra än vi, men det är vår skyldighet att, så vidt möjligt är, göra oss deras erfarenhet till godo. Under de tre senare åren har i Tyskland varit oändligen mycket taladt och skrivet om realskolan, och alla som yttra sig äro ense derom, att denna organisation ännu endast är ett dunkelt och förmlöst utkast till hvad den bör blifva. Det har visat sig att inom de realskolor af första rangen, som enligt lagen finnas inom den preussiska monarkien, d. v. s. med nioårig undervisningskurs och en fortgående latinundervisning genom hela läroverket, befinna sig, af 100 lärjungar, i högsta klassen endast 3, af hvilka 1 årligen undergår maturitetspröfningen; i den närmaste afdelningen, hvilken motsvarar den af utskottet tilltänkta högsta klassen i de mellangradiga realskolorna, finnas i medel-

tal 14, af hvilka 8 årligen utgå i det praktiska lifvet. Det är således icke mer än 9 %, som kan sägas någorlunda fullständigt genomgå dessa läroanstalter; det stora flertalet utgår såsom hos oss redan ur de fyra lägre klasserna, de öfriga sedan de uppnått de insigter och erhållit det betyg hvarigenom de berättigas att på ett enda år genomgå sina militäröfningar. Om det nu är en sanning, att hvart läroverk är beräknadt på att fullständigt genomgå, så faller det ju i ögonen att den högre preussiska realskolan icke uppnår sitt ändamål mer än till en elftedel; man har nemligen der icke kommit på det snillrika påfundet med kursafslutningar, och vi misstänka högligen, att denna den svenska riksdagens tanke icke skall utom vårt område lyckas göra några proselyter.

Hufvudfrågan är i Tyskland liksom öfver allt annanstädes, huru vida den reala bildningen skall lemna tillträde till universiteten. Striden derom har varit förd med mycken häftighet, och föranledt en stor mängd sakkunniges yttranden. Det tyska realskoleväsendet beror på undervisnings- och på pröfningsordningen af den 6 oktober 1849, hvilken emellertid undergått åtskilliga partiella förändringar, bland hvilka den mest maktpåliggande är 1870 års organisation af första rangens fullständiga realskolor. Författningen af 1859 har den stora förtjensten att hafva upphöjt realbildningen till lika rang med den lärda eller klassiska, men hon har, liksom vår nu gällande skolstadga, det felet att vilja stöpa alla, till fullständighet sträfvande realskolor, uti aldeles samma form. Hufvudtanken i organisationen var utan tvifvel den att, ehuru tillträdet till universitetsstudierna icke ovilkorligen borde vara realisterna beröfvadt, skulle de icke i regeln der söka sin bildning, utan antingen hafva vid sjelfva skolorna förvärfvat allt hvad de för sitt kommande lefnadsyrke behöfde, eller också från dem ingå i de polytekniska instituten eller andra högre tillämpningsskolor. Men nu blef det en ambitionssak för de större städerna, hvilka underhöllo sådana läroverk, — ty underhållet beror der i vidsträckt mån på kommunerna — och de bestormade regeringen och riksdagen med petitioner om tillträde för sina realstudenter till flere eller färre fakulteter. Sedan kultusministern förklarar att han icke ville med dem

taga någon befattning, öfverlemnades de till representantkammaren och dess undervisningsutskott, hvilket senare upptog dem till behandling, utan att dock dess utlåtande ledde till något riksdagens beslut. Detta skedde 1868. Referenten i utskottet hade yttrat sig gynnsamt för en utvidgning af realstudenternas akademiska rättigheter, och detta föranledde åtskilliga andra städer att följande året instämna i adressen. Den nya referenten behandlade förslaget något mindre gynnsamt, men ingick dock i allmänhet på petitionärernas åsichter. Han endast befarade att folkets allmänna vetenskapliga nivå skulle komma att sjunka, om staten af sina embetsmän icke vidare skulle fordra samma fullständiga humanistiska bildning som förut. Han framkastade också den frågan, huru vida det icke vore bättre att, utan inskränkning och kontroll medgifva hvem som helst tillträde till universitetsstudierna, än att realskolorna skulle med latinygmasierna täfla om delaktighet i de senares monopol, och han hemställde att man borde inhemta utlåtanden af universitetet. Kammaren antog förslaget om universitetens hörande, och ministern infortrade i följd deraf deras utlåtanden, hvilka i allmänhet utföllo afstyrkande, ehuru enstaka medicinska och filosofiska fakulteter yttrade sig bifallande. Ministern förklarade, genom en förordning af den 7 dec. 1870, att realstudenterna skulle hafva tillträde till den filosofiska fakulteten för studiet af de moderna språken, matematiken och naturvetenskaperna. Denna förordning har blifvit bittert klandrad af många skolmän och andra sakförståndige, som anse att en fullständig akademisk bildning är aldeles oundgänglig, så väl för ett mera omfattande studium af de moderna språken, som till och med för en högre insigt i matematiken och naturvetenskaperna. I det tal, hvarmed den berömda fysiologen Ludwig öppnade den femtionde församlingen af de tyska naturforskarnes sällskap, hvilket förliden höst sammanträdde i Leipzig, yttrade han bland annat: »Ju lifligare vi glädja oss öfver den blomstring som naturvetenskapen uppnått, dess större är bekymret för dess framtid. Skall väl det sträfande efter rikedom och socialt inflytande, som hittills i så hög grad befrämjat den andliga rörelsen, icke slutligen äfven hos oss, dess målsmän, förderfva glädjen öfver tankarnes konst-

fulla sammanknytning och den sedliga verksamheten, såsom detta redan skett hos andra folk, hvilka föregått oss i industriens utveckling? I sjelfva verket hota oss kolet och det fruktbarhetsalstrande saltet, dessa förbittrade fiender till all idealitet, med faror hvilka svårligen låta öfvervinna sig genom den insigten, att med den oegenlyttiga vetenskapens förfall, äfven industrien skall sammankrympa och förstelna. Källan till den kraft, som lofvar öofvervinnerligt motstånd, flyter på samma ort der vi funnit källan äfven för det framsteg, som hittills kommit oss till del: den flödar inom området af den bildning, som förer anden till sig sjelf och fröjdar honom genom sig sjelf. Så länge den tyska ungdomen vänder ryggen till denna världens klokhet och uppväxer i förtroligt umgänge med de andliga skatter, hvilka under generationernas vaxling blifvit samlade från Homerus till Göthe, från Thucydides till Ranke och Mommsen, så länge äro vi säkra om seger. Till våra barns läroställen och, framför allt, till gymnasierna vänder sig vår uppmaning, att med omsorg lägga den grund, på hvilken karakteren utvecklas, och med skicklighet välja de ämnen som skola fångsla lärjungen. Redan är det band försvagadt, som fäste vårt yrke vid de humanistiska studierna; måtte det icke helt och hållet brista. Vi läkare hafva hittills varit i besittning af en afundsvärd fördel, att taga en lika del i den humana och den reala bildningen, och därför att den nya lagen visar oss bort ur de vetenskapliga kretsarne, skola vi därför icke uppgifva den ställning som Erasmus och Reuchlin äfven åt oss förvärfvat. Denna bekymmerfulla dag skulle komma först då, när det vore afgjort, att gymnasiet icke förmådde gifva oss den förberedande bildning, hvilken den närmaste pligten af oss fordrar. Ännu hoppas vi med tillförsigt, att han skall blifva oss besparad, och att man i de lärda skolorna mer än hittills skall beflita sig om tankens och åskådningens klarhet, emedan vi af lysande exempel se, att detta icke strider mot de höga uppgifter hvilka äro ställda för den lärda skolan.»

Vi hafva varit något omständliga i vår citation, emedan det synes oss väl förtjent att undersöka i hvilket sammanhang den realbildning, för hvilken man vill stifta lagar, kommer att ställa sig till universitets-

bildningen och de högre fackstudierna. De som af grundsats vilja tränga de klassiska studierna tillbaka upprepa oupphörligt, att latinet är onödigt för läkaren och juristen, och vi hafva under de sista veckorna hört t. o. m. en domkapitelsledamot offentligt förklara, att det är onödigt, t. o. m. skadligt, för den blifvande religionsläraren, efter som det endast införer honom i bekantskaper med en hednisk åskådning och en invecklad afgudalära. Det lärer icke kunna bestridas att både läkaren, domaren och presten kunna utan latin inhemta de insigter de behöfva för utöfningen af sina yrken, men det är en annan sak, hvilken vi här icke vilja försöka att afgöra, huru vida det kan vara nyttigt för deras allmänna bildning och deras af densamma beroende samhällsställning att uppoffra det odlingselement som ligger i de klassiska studierna. England har både medicinska och juridiska praktikanter som icke erhållit sin uppfostran vid universiteten, men de utgöra lägre klasser inom sina yrken och räknas icke såsom gentlemän. I Tyskland har det blifvit i fråga satt af en erfaren realskolman, att hela den medicinska bildningen skulle förenas med den polytekniska akademien, hvilken skulle utgöra slutpunkten för den reala undervisningen, på samma sätt som universitetet för den klassiska. Frågan är af praktisk vikt för ett tillfredsställande ordnande af den reala bildningslinien; man är ense derom, att den i sitt närvarande skick är otillfredsställande, men meningarna äro delade, hvar felet skall sökas. En del finner det inom skolan, i dess felaktiga anordningar, en annan i bristen på befodringsrätt för de utgående eleverna. Skall realskolan, så som hittills varit fallet både i Tyskland och i Sverige, förblifva en blott litterär och pedagogisk anstalt, så kan det vara skäl att tillse om icke dess alumner böra ega samma rätt som lärdomskolans, att vid universitetet utbilda sig till de yrken som hittills endast legat öppna för de klassiskt bildade, samt att på alla dessa vägar söka sin forkomst. Är det deremot meningen att meddela de speciella insigter som erfordras för de praktiska och industriella yrkena, så synes det vara nödvändigt att bereda ett större utrymme för undervisningen uti sådana ämnen, som hafva direkt tillämpning i det praktiska lifvet: realsko-

lan antager då karakteren af en högre borgarskola. I denna riktning hafva också många af de tyska realläroverken blifvit anlagda, nemligen de som icke meddela undervisning i latinet, och några af dem hafva äfven blifvit tillökade med tillämpningsklasser, i hvilka finnas särskilda linier för handels- och affärsverksamhet, för de mekaniskt tekniska och de kemiskt tekniska yrkena. Dessa tillämpningsklasser äro således ett slags polytekniska institut i liten skala.

Märkvärdigt är hvad som i detta afseende föregått i Ryssland. För ett par år sedan agiterades der med stor ifver den frågan om latingymnasiet ensamt, eller gymnasiet och realskolan, skulle utgöra förberedelse för statens embetsmän, och om universiteten skulle vara öppna för elever från båda klasserna af läroverk. Tvisten slets under förra året genom det af ministeriet för folkuppfostran utfärdade, och af kejsaren bekräftade statutet för realskolor, i hvars första paragraf säges, att realskolans ändamål är att bibringa de ynglingar som der erhålla undervisning en allmän, för de praktiska behofven och förvärfvandet af tekniska specialinsigter afpassad bildning. Härigenom uteslutes helt och hållet den tanken, att realskolan skulle vara en förberedelse för de egentligen lärda yrkena, eller en inledning till blifvande universitetsstudier.

Ur motiven till denna lag anföra vi följande rader, som äro till en viss grad tillämpliga äfven på våra förhållanden: »Den högre vetenskapliga bildningen förutsätter ett fullständigt genomgående af gymnasii-kursen, och är öfver allt beräknad på dem, som hafva råd att fortsätta sin uppfostran ända till det tjuguandra lefnadsåret. Men det öfvervägande flertalet af sådana personer, för hvilkas söner en blott elementär uppfostran icke är tillräcklig, saknar medel att så många år hålla dem i uppfostringsanstalterna och skulle ändå gerna gifva dem en i alla afseenden tillfredsställande allmän, i praktisk riktning afsluten bildning, så att de utur skolan kunde medföra en tillräcklig förberedelse för sin blifvande praktiska verksamhet, och på den samma inträda med kunskaper, hvilka kunde höja värdet och produktiviteten af deras arbete.» En rysk, fullständig realskola skall innehålla sex ettåriga klasser; äfven ofullständiga äro tillåtna, men de skola icke, såsom

hos oss blifvit föreslaget, sakna den högsta klassen, utan kunna i stället umbära en eller flere af de lägre. Det senare sker blott för att de ynglingar, hvilka icke äro i tillfälle att genomgå lärdomsskolan till slut, och med en sådan ofullständig bildning, som de der erhållit, icke blifva emottagna i handel eller högre industri, bereda tillfälle att skaffa sig de nödiga insigtarna för en sådan lefnadsbana. Dessa läroverk skilja sig från de motsvarande tyska egentligen deri, att medan de fyra lägre klasserna äro organiserade efter alldeles enahanda plan, och i ganska nära öfverensstämmelse med latinskolorna, så hafva de båda öfre, jente skyldigheten att meddela allmän bildning, den särskilda bestämmelsen att åstadkomma en fackbildning. I fjerde och femte klasserna finnas derföre en eller flere olika bildningslinier, allt efter de olika yrkena åt hvilka eleverna vilja egna sig; eller också, der en sådan delning icke finnes, existerar en s. k. afslutningsklass med tre afdelningar, en allmän, som företrädesvis afser att förbereda ynglingarne för inträdet i högre fackskolor, en mekaniskt teknisk och en kemiskt teknisk. Ortsmyndigheterna ega att afgöra, huru vida alla dessa afdelningar skola finnas, eller blott en eller två, och i detta fall, hvilken eller hvilka.

Hela läroplanen motsvarar väl begreppet af en realskola, i betydelse af en bildningsanstalt för de borgerliga yrkena. Det sexklassiga läroverket, i hvars nedersta afdelning barn af alla samhällsklasser, icke under 10 och icke öfver 13 år, finna mottagande, kan fullständigt genomgås i den lefnadsålder hvori den unge mannen vinner nödig kroppskraft och själsmognad för den lefnadskallelse han väljer. Planen är vidare icke öfverlastad med för många ämnen, och naturvetenskapernas studium kommer in vid en passande tid, nemligen först i de två öfversta klasserna. Intet af de gamla språken är läroämne, af de nyare har modersmålet fått det största timantalet, ett främmande språk antingen tyska, franska, engelska, italienska eller nygrekiska, allt efter läroverkets läge och ortens affärsförhållanden, är obligatoriskt för alla lärjungar. Dess läsning begynner först i andra klassen med ett mycket stort antal timmar, särdeles för handelsafdelningen och de som tillhöra denna skola lära ännu

ett annat främmande språk, hvori undervisningen börjar ett år senare. En betydlig tid är egnad åt frihunds- och linear-teckning, historia och geografi, matematik, bokföring och handelskorrespondens. De till öfversta klassen fogade fackafdelningarna likna den öfversta klassen i de nya tyska »Provinzialgewerbeschulen». Der undervisas uti språk och allmänt bildande ämnen, matematik och naturvetenskaper, mekanisk och kemisk teknologi, geodesi, allmän bygnadslära och bokföring. Dessa läroverk äro väl utrustade med undervisningsmateriel och laboratorier. Undervisningen är koncentrisk, d. v. s. så inrättad att den från klass till klass utvidgar sig i fullständighet utöfver första klassens område, eller med andra ord i hvarje klass eger kursafslutning rum, men vid sådana anstalter kan en kursafslutning vara på sitt ställe. Innan vi lemna den ryska realskolan, hvars inrättning synes oss i flere afseenden ganska anmärkningsvärd, böra vi tillägga att knappast något läroverk i andra länder har en mera själfständig ställning. Meningen är, att deras organisation skall noga sluta sig till de särskilda orternas industriella och tekniska behof, utan att derföre uppgifva karakteren af en allmän bildningsanstalt. De underhållas, dels helt och hållet af staten, dels gemensamt af staten och provinser, kommuner, korporationer eller enskilda personer, dels slutligen ensamt af någon af de sistnämnda kategorierna. Undervisningen är icke fri. Skolråden bestämma afgiften i förhållande till lefnadsvilkoren hos de klasser hvilkas barn mest besöka skolan; lärarnes löner ökas hvart femte år, och de hafva rätt till full pension efter tjugufem års tjenstetid, till half pension redan efter femton års.

Men vi återvända till Tyskland, icke för att något vidlyftigare redogöra för den omfattande skriftvexling och polemik som der egt rum i afseende på realskolans inrättning, utan endast för att till hvad vi ofvan anført foga ett eller annat, hvilket möjligen kan vara af intresse för dem som i vårt land tänka öfver dessa angelägenheter. Vi anmärka då till en början, att den undervisning i latin, som genomgår de preussiska realskolorna af första klassen, med ett stort antal undervisningstimmar i de lägre afdelningarna hvilket småningom aftager ända till den högsta, nu

mera icke synes vinna de erfarna realskolemännens bifall. De finna nemligen att latinläsningen är umbärlig såsom formelt bildningsmedel och icke går nog långt för att tjena till något annat. Detta är alldeles detsamma som vi för egen del alltid tänkt. Den formella bildningskraften finnes utan all fråga hos hvart läroämne som rätt föredrages; för att hålla den allmänna kulturen uppe vid en hög nivå, under hvilken den icke utan fara kan sjunka, äro klassiska studier oundgängliga, och vi tro att professor Ludvig, i sin ofvan omtalade adress till de tyska naturforskarnes sällskap, träffat sanningen ganska nära. Man behöfver icke kunna latin eller grekiska för att skickligt utföra en rättegång, ordinera botemedel för vanliga sjukdomar eller hålla uppbyggliga predikningar; man behöfver det icke en gång för att föra den högre matematiken framåt och göra de vackraste detaljupptäckter inom naturvetenskaperna. Men för att dessa discipliner skola kunna nå en full och kraftig utveckling, icke blott för det omedelbara praktiska lifvets behof, behöfva de att andas samma luft som de s. k. humanistiska vetenskapsarterna, ty alla grenar af kunskap tjena hvarandra ömsesidigt och ingen kan helt och hållet lösrycka sig ifrån de öfriga, utan att förfalla i en ensidighet som innebär fröet till dess förderf.

Det är egentligen två synpunkter, som synas oss viktiga vid bedömandet af realskolefrågan, och det är hufvudsakligen för deras skull som ofvanstående redogörelse tillkommit. Det ena är den frågan, huruvida en särskild klass af undervisningsanstalter för de rent praktiska yrkena, eller med andra ord en s. k. borgareskola är hos oss af behövet påkallad. Vi hafva en stymmelse dertill i de fyra tekniska skolorna, hvilka föra en obemärkt och nästan bortglömd tillvaro, med sina två- eller tvåhundrafemtio lärjungar i hela landet. Planen för dessa läroverk uppgjordes temligen knapphändigt; man visste ej rätt huru man ville ha det eller hvad man dermed ville vinna och det är alldeles icke underligt att institutionen icke utvecklats sig vidare än den gjort. De tekniska skolorna skilja sig från realskolorna endast deri att de hafva en fullständigare och på tillämpning mera afsedd undervisning i mekanik, kemi och fysik samt i deras

verkstadsarbete, hvilket onekligen är en förträfflig tanke. Det är sant, att de lyda under olika regeringsdepartement, hvarigenom så att säga en oöfverstiglig mur är uppdragen mellan båda klasserna af läroverk, så att de lefva helt och hållet i okunnighet om hvarandra, ehuru de bo vägg i vägg. Vi hemställa om ett sådant förhållande kan vara naturligt, eller om icke snarare den reala och den tekniska skolan borde inordnas såsom länkar uti samma kedja; men vi vilja icke här ingå på detta ämne, som väl fordrar sin egen behandling.

Den andra synpunkten är den reala undervisningens förhållande till den allmänna, eller med andra ord huru vida reallinien bör öppna tillträde till universitetet. Det synes oss att den svenska riksdagen lagt större vikt än tillbörligt på den omständigheten, att om latinundervisningen uppskötes, skulle barnets val af lefnadsyrke med mindre olägenhet kunna anstå till dess att anlag och böjelsen finge tydligare framträda. Det torde höra till sällsyntheterna att dessa anlag eller denna lefnadskallelse på något märkbarare sätt yttrar sig omkring det trettonde eller fjortonde lefnadsåret, då latinläsningen enligt ecclesiastikministerns, af riksdagen i denna punkt godkända, förslag skulle taga sin början. I de allra flesta fall lærer valet mellan de båda bildningslinierna, hädanefter som hittills, komma att bero af helt andra omständigheter. Men ofta har en lärjunge anledning att öfvergå från den ena bildningslinien till den andra, och det är af vikt att denna öfvergång icke onödigt försvåras. Om man tänker sig ett polytekniskt institut eller högre tillämpningsskolor såsom slutpunkt för reallinien, liksom universitetet för de klassiska, så fins det många tillfällen då en yungling kan behöfva eller önska i stället för att gå rakt fram, skjuta snedt öfver, för att t. ex. från den reala linien egna sig åt embetsmannastudier eller från den klassiska bereda sig inträde vid teknologiska institutet. Exempel på båda delarne äro ingalunda sällsynta. Men tidsuppostringen, som åtföljer dem, är allt för stor, emedan öfvergången vanligen först sker efter aflagd maturitetsexamen. Funnes nu en möjlighet för reallärjungen, att, under fortgången af sina regelbundna studier, inhemta på ett

supplementärt vis det lilla latin han kan behöfva, samt för lärjungen på den klassiska linien att på samma sätt suppleera hvad som brister honom i matematisk kunskap, för att erhålla inträde i teknologiska institutet, så vore dermed icke litet vunnit. Vi finna alldeles samma tanke uttryckt i åtskilliga tyska läroverksprogram och skolbrochyrer, och saken kom allvarsam till tals vid de rhenländska skolmännens församling i Köln förlidet år. Man ansåg der, att det skulle ganska väl gå för sig, att vid fullständiga läroverk behålla några af den öfversta klassens läroämnen såsom obligatoriska, men medgifva valfrihet för de öfriga, så att denna klass komme att utgöra liksom en direkt förskola för de särskilda fakulteterna och de olika lefnadsyrkena. Den högre undervisningens tvådelning måste förr eller senare upphöra. Den är hvarken praktisk eller naturlig, ty bildningslinierna äro långt flere än två, och de särskilda läroämnena förbinda sig med hvarandra i mångfaldiga kombinationer. Det kan derföre icke vara nyttigt, att skolan på alla

sina lärjungar ställer samma anspråk som på blifvande filologer; hon måste öfver hufvud blifva en skola för de ledande klasserna i samhället, för jurister, teologer och professorer, lika väl som för läkare, köpmän och industrichefer.

En erkänd tysk skolauktoritet, professor Körner, har på ett vackert sätt angifvit realskolans ändamål: hennes syfte skall vara en allmän högre medborgarebildning, som förmår att orientera sig i det närvarande, upptaga vårt kulturlif för att vidare utbilda det, genom att lefva med och verka med i tidens ideala intressen. Realskolan skall icke uppfostra filistéer och kalkborgare, utan statsborgare, åt hvilka statens väl väl är anförtrordt, hvilka, fulla af ädel, högsinnad patriotism, förstå att hedra konst och vetenskap och bringa dem offer, men också dristigt och kraftigt kämpa för framsteget på alla lifvets områden, lefva med i alla tidens idéer och göra sig förtrogna med dem genom ett grundligt studium af den moderna litteraturen och de tongifvande vetenskaperna.

Henry Murger.

En fransk tidsbild.

I vår första ärgång, kort efter freden i Versailles, sökte vi med ledning af mr Caro's artikel i *Revue des deux Mondes* kallad *La fin de la Bohème*, gifva våra läsare ett begrepp om det litterära och artistiska vagnbondssällskap som i ingen ringa mon rekruterade den parisisk kommunen af den 18 mars 1871 (se 1871 n:o 33 s. 519 art. »Litterära Tattare»). Vi nämde då i förbigående ett namn som är närmare än något annat förbundet med den franska hufvudstadens estetiska fribytare, författarens till *Scènes de la vie de Bohème* och många andra romantiska skildringar af det parisiska *Bohème* med dess nöjen och eländen. Några brochyrer och tidskriftsartiklar öfver *Henri Murger* sätta oss nu i tillfälle att kasta några blickar på denna lika originella som olyckliga skriftställares lefnadslöpp och med det samma på en af de dunklaste, men icke derföre minst intressanta sidorna af Frankrikes sociala lif, hvori vi

återfinna mér än ett frö till dess politiska lidanden.

Henri Murger föddes i Paris 1822 i ett vackert hus vid Rue St George, der fadren var portvakt eller *concierge*. Ehuru namnet är tyskt, hade familjen sin härkomst från Savoien; fadren hade kämpat i den franska armén under det olyckliga fälttåget 1815 och satt sig ned i Paris, der han gifte sig med en ung flicka af arbetsklassen. Han var en driftig man, och som han hatade sysslolöshet, tog han till skraddarsaxen, när han nedlade geväret. Af dessa ringa föräldrar föddes gossen Henri, ett vackert och intagande barn, sin moders afgud och föremålet för hennes äregiriga drömmar. Två artistiska familjer af utmärkelse bodde i huset der lilla Henri uppväxte i portvaktarelogen, Garcia's och Lablachés; Pauline Garcia, sedermera m:me Malibran, var hans jemnåring och oskiljaktiga lekkamrat. Hans uppfostran betala-

des i slantar uti en liten dagskola, till mycken grämselse för fadren som ville att gossen skulle lära hans handverk, men kvinnans list är stor, och Henri's moder hade sin egen vilja, och hennes älsklingsbarn, som blifvit en favorit hos de litterära och artistiska grannarne, hos akademikern de Jorry och hos målaren Isabey, skulle icke blifva någon skraddare, utan en monsieur. Framtiden log i rosenskimmer för moder och son, när den senare vid fjorton års ålder fick plats som skrifvare hos en advokat med en lön af 20 francs i månaden.

Hos lagkarlen fann Henri två andra gossar, bröderne Bisson, hvilkas lifliga inbillning liksom hans sväfvade i högre rynder. I huset näst intill bodde några unga målare, och knappast voro arbetstimmarne till ända förr än alla tre med sina portföljer under armen skyndade till närmaste fria ritskola; huru mycket stämpelpapper nedsuddades med teckningar så snart advokaten vände sina små skrifvare ryggen, är omöjligt att säga, och snart öfvergafs hans byrå af bröderna Bisson, hvilka föredrogo konstnärens ovissa bröd för den knappa men säkra inkomst de skördade på kopieringen af rättshandlingar. Henri's moder var död, och det tomma hemmet erbjöd honom dess mindre glädje, som fadren, hård och grälaktig, aldrig kunde förlåta sonen för det han valt pennan i stället för nålen. Från dessa husliga stormar räddade honom hans gamla vän Jorry genom att skaffa honom plats såsom handsekreterare hos den ryske diplomaten grefve Tolstoy, med 40 francs lön i månaden, hvaraf han betalade fadren 30 för föda och husrum, samt tillräcklig ledighet att följa sin naturliga kallelse. Han var då endast sexton år, men med den hos ett äkta parisbarn vanliga brådmogenheten hade han redan gjort sig ett namn som poet i ett litet koteri af jemnårige; hans verser voro hvarken till språk eller ortografi felfria, men han skref upphörligt och brände upp det lika flitigt. Under tiden förälskade han sig för första gången, hans vanor blefvo oregelbundna, och slutligen förvisades han från fäderneboningen med en sträng tillsägelse af fadren att hädan efter sörja för sig sjelf. Full af kärlek och poesi, med en hymn till friheten på läpparne, styrde han sin kosa till vännen Lelioux, i hvars trånga vindskammare han uppslog sin bostad. Hittills

hade han icke gjort bekantskap med verklig nöd eller allt för hårda försakelser; men nu var tärningen kastad, och han tillhörde oåterkalleligt det »bohemiska» brödraskapet.

Det rum dit Henri Murger nu tog sin tillflykt var ett litet vindsrum vid Rue d'Auvergne, så lågt att en vanlig man ej kunde gå in med hatten på hufvudet, och hela möbleringen utgjordes af Lelioux' säng, ett gammalt bord, hvars lådor voro fyllda med dyrbara poetiska handskrifter, några böcker och en hop sönderslagna lerpipor. Den kalla vintern 1839—40 var pröfvande nog för vanliga människor, men fruktansvärd för poeter, och det fans då i Paris flere sådana stackars varelser, säger en af brödraskapet, än gaslågor. Hvarifrån kom denna stora massa af brödlösa entusiaster som aldrig varit talrikare än någon tid efter Julrevolutionen? Kärleken till konsten och litteraturen hade blifvit ett slags religion, kanske därför att det icke fans någon annan, och dess dyrkare kämpade med ett verkligt hjeltemod mot de materiella behoven; många dogo af elände innan deras böcker blifvit tryckta eller deras taflor funnit köpare, men de föllo med ett dödsförakt värdigare en bättre sak. Stycke för stycke försvann de båda vännernas knappa husgeråd, och en bittert kall natt, offerades för att skaffa litet värme, en hel bordslåda med de dyrbara manuskripten. Murger var med sina 40 francs i månaden en jmförelsevis rik man, och kamraterna kallade honom därför också »kapitalisten». Det var en stor dag för Lelioux, när han första gången lyfte sin författareandel för en vaudevill som han lyckades få uppförd på en af förstadsteatrarne — hela tretton och en half francs. Ett liknande honorarium tillföll också Murger för det första bidrag af hans hand som mottogs i en af den tidens småtidningar.

Sedan Henri blifvit anställd som skrifvare hos advokaten, ville hans fader att han skulle lära bokföring, och han sändes för sådant ändamål till en *professeur* för att taga lektioner. Mannen, en rå och utsväfvande person, hade på gamla dagar gift sig med en ung och vacker kvinna, hvilken han misshandlade; hon var närvarande under lektionstimmarne, och den unge eleven såg kanske djupare i hennes svärmiska ögon än i sina räkenskapsböcker, och ett romantiskt förhållande utspann sig mellan

båda. En tid derefter rymde mannen för något bedrägeri, och hustrun, hvilken var anklagad såsom hans medbrottsling, efterspanades af polisen. När Murger såg hennes frihet hotad, men sjelf hvarken hade penningar eller någon egen fristad att erbjuda henne, skyndade han till sin vän, den äldre Bisson, som ädelmodigt upplät åt dem ett litet rum invid sin atelier. Här lefde det älskande paret några månader dolda för världen, till dess fogeln en vacker afton var utflugen ur boet; en kort och torr biljett underrättade honom att Maria — så hette den sköna — hade tröttnat vid den magra dieten och ämnade sörja för sin säkerhet på annat sätt, som hon dock fann tryggast att icke vidare specificera. Henri misstänkte ingen ting och sökte henne öfver allt, men förgäfv. Slutligen mötte han henne promenerande vid Bisson's arm. Denna plötsliga upptäckt jagade en feberrysning genom alla hans ådror, han famlade efter stöd mot ett förbifarande åkdon och föll sanslös till marken. Bisson hejdade vagnen och lät föra honom hem, och portvakten bragte honom till sängs, men han fann ingen ro der och stormade halfgalen ut i vinternatten, till dess han mötte en ung artist som kände honom och förde honom till baka. Vännerua vakade vid hans sjuksäng och skrapade ihop sina fattiga sous, för att bereda honom någon bekvämlighet, men slutligen måste de föra honom till hospitalet, hvilket sedan så många gånger skulle blifva hans tillflykt. Barmhertighetsssystrarna vårdade honom med en vänlighet som gjorde ett djupt intryck på hans förkrossade hjerta. Huru milda och försakande de voro, huru olika denna trolösa Maria, som rymt till England under mans-förklädning och skickat honom sitt afklipta hår såsom afskedsskänk! Sjukdomen var långsam, och när han äntligen frampå våren 1841 lemnade hospitalet, en nittonårig yngling, hade han lemnat sin ungdom, sin lefnadsglädje och sin tro på kvinlig renhet långt bakom sig.

Vännerna voro dock trogna och välkomnade honom med glädje åter, ibland delande med honom sin knappa bädd och bord. En af vännerna, Nadar, talar i en minnesskrift öfver Murger med rörande patos om »denna lilla skara af poeter à outrance, men som dock absolut ingen ting publicerat, hvilka, utan vestar och stöfvulsulor, möttes i en vinds-

skrub; förtviflande om intet, hvarken om sin morgondag eller sitt snille eller om sin grannes sanitet eller om förläggaren, som en dag skulle komma med sådana frikostiga anbud, eller om sköna qvinnor, rykte och rikedom, med ett ord om ingen ting i världen, så vida det ej var om en middag för dagen, ty för morgondagens frukost hade de den ringaste farhåga. Alla samtliga voro de skalder, utom en, ty jag ensam skref på prosa: alla berusade af hopp, glädje och mod, alla strålände af ungdomens glädje och hänförelse, alla trogna och redliga.»

Under Melchior's namn har Murger i sin berättelse »Rännstenspoeten» — *Un poëte de Goutrière* — temligen väl skildrat sina tankar och förhoppningar vid denna tidpunkt af sin lefnad.

Denna bedröfliga mani för verser, som hade sin grund i en vild ungdomskärlek, uppmuntrades af hans vänner, som jemförde honom med Lamartine. I mången hemlig öfverläggning med sin blygsamhet, hvilken, liksom så många andra, endast var fäfångans skrymteri, tillstod han att han en dag skulle göra skäl för jemförelsen. Om händelsevis ett tvifvel uppsteg i hans sinne, skingrades det snart vid omläsningen af hans sista poem, som alltid gjorde honom ursinnig af beundran: han grät, suckade, klappade händerna och sprang till spegeln för att se om han ej redan hade en strålkran's kring sin panna — och han såg den. Denna galenskap fans icke i hans egen natur, utan var ett verk af hans vänners beundran, och när någon annan bekant i det sunda förnuftets namn försökte en invändning mot dårskapen i sådana uppträden, upptog han den såsom en utkastad stridshandske. Han ropade att han hade en världskallelse att uppfylla, ty poeterna äro mensklighetens öfverste-prester, och om han också skulle stupa på vägen, svor han att icke blifva sin kallelse otrogen. Han hade dessutom en fix idé: han hade föresatt sig att uppresa ett ståtligt skaldemonument åt sin första kärlek, och på dess façade skulle han skriva sin älskarinnas namn vid sidan af Lauras och Beatrice's.

Två år derefter hade en släkting testamenterat honom så mycket pengar att han kunde utgifva detta skaldeverk, och hans vänner kallades till en bankett för att se första korrekturarket. En af dem träffade händelsevis Maria, som nu återvänt från England, och reciterade för henne några af de mest gripande verserna. Hon fann dem rätt vackra, men helsade till sin förre älskare att hon skulle hafva föredragit en ny klädning och ett par nya bottiner för all denna poesi.

Vi skulle vilja säga så mycket med, ty

de verser som fira den unga poetens *grande passion* intressera oss föga i jmförelse med dem hvori han skildrar det unga förbundets högstämde förhoppningar vid en så mager och oviss diet som man någonsin kan tänka sig. Vi anföra några rader af detta slag, utan att äfventyra ett försök till öfversättning:

Cuirassés de patience,
Contre le mauvais destin,
De courage et d'espérance
Nous pétrissons notre pain;
Notre humeur insoucieuse
Aux fanfares de nos chants
Rend la misère joyeuse,
La jeunesse n'a qu'un temps.

»Hoppets bröd» är dock föga närande, när det ej vattnas af det jemna och ut hålliga arbetets svett, och den feberaktiga glädtheten vid vissa tillfällen var endast en sorglig ersättning för hvardagslifvets eländen. Hvad som ger en fläkt af poesi åt detta estetiska zigenarlif är den utomordentligt kamratliga kärlek som rådde mellan dessa skönheters tillbedjare — man kan nästan säga att de hade allt gemensamt. De stiftade om hösten 1841 ett sällskap, som fått en viss litterär märkvärdighet, kalladt *Les buveurs d'Eau*, »vattendrickarne», emedan ett glas af denna rena vätska var det enda som förtärdes vid deras sammankomster, och dess tömmande var för dem ett slags sakramental handling. Den spartanska dieten i hvardagslag uteslöt icke då och då en liten extravagans; om söndagarne klädde man sig såsom unga *bourgeois* — i fall man hade några kläder — och när ett tillfälligt honorarium af några francs för ett poem eller en följeton klingade i den tomma börsen, var det en gifven sak att ersättning togs för tre eller fyra föregående fastedagar. I maj 1842 skrifer Murger från *Hôpital S:t Louis*: »Återigen på hospitalet! Jag vaknade en natt såsom i eld; jag tände ett ljus och såg att jag var röd öfver hela kroppen, såsom en kokt hummer, hvarken mer eller mindre. Doktorerna äro förbluffade öfver min kasus; de kalla det *purpura*, och jag tror de ha rätt, ty aldrig var en romersk kejsare så purprad som mitt skinn». Sjukdomen var en följd af dålig diet, brist på hvila, sinnets öfveranstängning och i allmänhet ett oordentligt lefnadssätt, sådant som Murger fört. Liksom andra inbillade snillen kunde han icke arbeta om dagarne

— endast om natten kom ingifvelsen, stegrad genom ett omåttligt förtärande af kaffe. Också var Murgers kroppskonstitution genom nöd, verkliga eller inbillade själslidanden och oordningar af alla slag fullkomligt undergräfd. Våren och sommaren 1843 tillbragtes till största delen i hospitalet, med mellantider af frihet. Under en sådan mötte han en gång Marie; hon bleknade litet och vek in på en annan gata, men för den stackars konvalescenten var mötet en hård stöt.

Sedan Murger kom ur hospitalet träffade han till sin lycka Jules Fleury, den sedermera under signaturen Champfleury berömda novellisten, som med sann Bohème-gästfrihet under sex månader delade med den uthungrade poeten sitt rum och sina små tillgångar. Fleury var en stark realist, just motsatsen till Murger. »Skrif prosa, meniska, annars svälter du ihjel,» var hans råd till sin skyddsling, men det dröjde länge innan reformen genomfördes. I en novell från denna tid beskriver Fleury de båda vännernas dagliga lif. Sjelf hade han 70 francs inkomst i månaden och litet egna möbler, »två madrasser, 150 böcker, en soffa, ett bord, två stolar och en döskalle». Hushållets räkningar fördes en tid ganska ordentligt och äro fulla af ganska betecknande detaljer. Bland inkomsterna figurerar 3 francs »för en frack», *mont-de-piété* naturligtvis; det var Fleury's enda, och affären gjordes för att kunna låna vännen G. halva beloppet. En annan dag såldes några böcker, som inbragte en höna i deras middagsgryta. »O lyckliga tider då vi från vår lilla balkon kunde få sigte på ett träd i Luxembourg trädgården, churu icke utan fara att bryta halsen af oss.»

Murger skref under denna tid små berättelser för obetydliga tidningar och pjesser för småteatrarne, under diktade namn, ty han ansåg detta arbete förnedrande och som en litterär synd. Efter ett halft års vänskap uppkom något missförstånd med Fleury och vännerna skildes, men Nadar erbjöd lyckligtvis en vrå att sofva uti, och Murger hade fått anställning i *Journal de Commerce* med 50 francs i månaden för 8 timmars dagligt arbete, söndagarne inberäknade. Ansträngningen höll på att döda honom och vännerna sammansköto sina *sous* för att under en tid skaffa honom ut på landet, der han hvilade upp sig, åt sig

mätt och fullkomligt återstälde sin helsa. Vid återkomsten till Paris, log lyckan ett litet löje: grefve Tolstoy erbjöd honom att återtaga den gamla befattningen samt skänkte honom 60 francs, fadren gaf honom en uppsättning kläder, och små beställningar på noveller började att ingå, som gäfvos honom en liten inkomst.

I början af 1845 — Murger var då nära 23 år utan att hans namn ännu var särdeles bekant utom den trånga vänkretsen — hade han den djerfheten att infinna sig hos redaktören af *l'Artiste*, och inom mindre än två minuter hade han vunnit Arsène Houssaye's vänskap genom några små poem, som han hade med sig. Uppmuntrad af denna framgång, sökte han äfven förbindelse med *Corsaire* och fick sina bidrag villigt mottagna. En dag hade grefve Tolstoy mycket brådtom — det var i början af 1848 — och bad sina sekreterare uppsätta sina depescher. Detta skedde, och derefter började Murger skriva på fortsättningen af en följeton för *Corsaire*, kallad »Orbasson le Confident». När kapitlet var slut, skulle skrifterna afsändas, men olyckan ville att en förvexling egde rum, så att Zaren fick ett kapitel af Orbasson med löfte om fortsättning, och *Corsaire's* utgifvare mottog en officiel depesch: Sire — revolutionen triumferar. Ludvig Filip har flytt — *Lamar-tine*, *Ledru Rollin* o. s. v.

Samma år offentliggjorde Murger i *Corsaire* sin berömda följeton *Scènes de la vie Bohème*, som till en början väckte föga uppmärksamhet. Han fick 15 francs per nummer, och förlagsrätten till hela serien; tjugotre nummer såldes för 500 francs till en bokhandlare, som genast lät trycka 70,000 exemplar af en bland de mest populära romaner Frankrike egt. Vi skola ej försöka att här analysera den med någon utförlighet, men några ord om dess allmänna beskaffenhet torde icke vara öfverflödiga. I dessa berättelser, som hvar för sig utgöra ett afslutadt helt, hade Murger för den stora franska allmänheten öppnat inblicken i en värld som för de flesta var alldeles okänd, ett litet samhälle helt och hållet för sig på utkanterna af civilisationen, fullt af glädtighet och tårar, klingande skratt och gränslöst elände, de ystraste förhoppningar och den gränslösaste förtviflan. Det säger sig sjelft att slipprigheter-

na icke äro sällsynta, men hela tonen är så oemotståndligt naiv, hela framställningen en sådan blandning af uppsluppen qvickhet och rörande patos, att ingen stöter sig på det äfventyrliga i situationerna. Murger är midt i sin brokiga tattareverld renare till sinnet än mången af dessa berömda novellister som skriva uteslutande om och för den fina societeten. Han försöker aldrig att egga fantasien genom halfbeslöjade bilder, och det är något nästan barnsligt kyskt i hans öppenhjertighet. Murger hade nu också bildat sin stil, icke blott till full korrekthet utan till ett mästerskap af klarhet och behag. Hjerten i denna lilla roman är mr Rodolphe, *homme de lettres*, med sin kamrat Marcel, en lätt förklädnad under hvilken det icke är svårt att upptäcka Murger sjelf och någon af hans intima vänner. Med knappast en rock på sin rygg, och i bästa fall »ett par rutiga byxor, hvit hatt, röd halsduk samt en svart och en hvit handske», befinner sig den intressante hufvudpersonen just på jagt efter »detta vilda djur som kallas ett femfrancsstycke»; han behöfver det ovilkorligt, ty han har alldeles nyss gjort en ny eröfring och han måste följa sin flamma till Versailles denna söndagseftermiddag, för att se den stora vattenkonsten spela; en parisisk grisett kan i nödfall svälta fem dagar, men icke umbära detta favoritnöje. Det återstod endast fem timmar för att sammanbringa den nödiga summan. Vår litteratör infinner sig hos en berömd kritiker och kommer just lagom för att låna honom några briljanta idéer, men som smakdomaren icke hade en *sous* i sin egen ficka, skänker han honom en byst af Odilon Barrot, på hvilken en konstälskande tvätterska är upplyst och menniskoälskande nog för att försträcka honom 2 francs; de öfrige 3 erhållas på ett lika sinnrikt sätt; på slaget 5 möter mr Rodolphe föremålet för sin passion och väcker hennes häpnad genom sitt storartade förakt för penningar.

Marcel var målare. Hans pensel hade frambragt det odödliga mästerstycket *Israeliternas vandring genom Röda hafvet*, men expositionskommittéerna voro förhärdade filistéer, som år från år vägrade att erkänna dess förtjenster. Det inlemnades andra gången såsom »öfvergången af Rubicon», men Farao blef igenkänd under Cæsars mantel och afskedad med tillbörlig honnör.

Åter igen omskapades egypterna till grenadierer i björnskinnsmössor, och röda hafvet förvandlades med några penseldrag till snöfälten kring Beresina, men med samma klena framgång. Det återkom ännu en fjerde gång under en ny förklädnad, men med icke bättre lycka, och såldes slutligen såsom skylt till en skeppsfurnerare för mindre än cinobern kostat — det förestälde då »Marseilles hamn». Konstnären fann det omgifvet af beundrande märsgastar och mumlade förnöjd *vox populi, vox dei*. En gång hade Rodolphe och Marcel bjudit ett stort sällskap, men värden ansåg sig behöfva en svart frack för ceremonien och gick öfver till en af sina grannar, Collie, för att få låna dennes. Collie, som var en af de inbjudna, ursäktade sig med att en sådan artikel var lika nödvändig för gästen som för värden, men det hjälpte icke. — Jag ursäktar dig gerna om du kommer i paletot. — Men du vet ju att jag aldrig i mitt lif egt en paletot. — Så kom då i skjortärmarne — och med halft våld fick Rodolphe sin vilja fram. En afton var en af brödraskapet bjuden till middag hos en deputerad, och det var en hederssak för hela sällskapet att deras broder skulle uppträda i anständig aftonklädsel. Colliés frack hade blifvit gemensam egendom och behöfde någon tids tjenstledighet hos skraddaren, så att han olyckligtvis icke var disponibel för tillfället. Lyckligtvis infann sig i rätta ögonblicket en respektabel borgare för att få sitt porträtt måladt; de sågo alla på fracken som han hade på sig och tego. Det är icke modernt att måla porträtt i frack, sade man vår hederlige borgare: den romerska kostymen skulle passa honom bättre, och han öfvertalades att för detta ändamål hänga på sig en gammal nattrock. Den deputerades gäst erbjöd sig tjenstvilligt att hänga upp den borgerliga persedeln i ett klädschåp och försvann lugnt dermed till sitt middagssällskap. Många voro de konstner med hvilka den aktade krämaren förmåddes att stanna till midnatt och då regalera sällskapet med en riklig och lysande soupé.

För de ömma och rörande partierna i berättelsen hafva vi intet rum. Mimi och Musette äro de förnämsta hjeltinnorna. Rodolphe skrifver ihop en ny klädning åt sin Mimi, och hvarje ny garnering som hon ville hafva kostade honom en ytterli-

gare spalt. Stackars Mimi dog slutligen på hospitalet, en värdig död för den som så länge delat en broderlig poets lott. Musette är den lefvande Marie, och Murger har åt minnet af denna trolösa älskarinna egnat en sång, om hvilken Dumas den yngre säger, att han gerna ville gifva alla sina romaner för att hafva skrifvit detta enda lilla poem.

La jeunesse n'a qu'un temps. Ungdomen infaller blott en gång i en menniskas lif — är titeln på det sista kapitlet. Allt är godt som slutas godt: målarna få sina taflor sålda, och författarne slippa låna tolf sous för sin middag. Somliga hafva dock stupat på vägen till ära och välmakt, efter det gamla bohemiska valspråket »Akademien, hospitalet eller likhuset.» Murger upplefde icke den utmärkelsen att blifva upptagen i de fyratios samfund, men alstren af hans penna blefvo bättre och bättre betalda; det blef en formlig jagt efter dessa skildringar af litterärt och artistiskt tattarelif, och sjelfva den aristokratiska Buloz öppnade sin verldsberömda tidskrift *Revue des deux mondes* för Murger's bidrag. Kort derefter ville till och med den gravitetiska *Moniteur* hafva sina spalter fyllda med hans student- och grisethistorier. Murger var då på höjden af sin lycka. Han gjorde vid denna tid — det var kort före Napoleons statskupp — bekantskap med madame Anaïs, en qvinna af finare skrot och korn än Marie, och denna förbindelse varade till slutet af hans lif. Få år derefter öfvergaf han för alltid Paris och bosatte sig i trakten af Fontainebleau, der han egde en liten treflig villa. Han hade en passion för jagt, men den var liksom så många andra af hans lifs stora lidelser af fullkomligt platonisk beskaffenhet. Han jagade en hel sommar en hare, som hade sitt tillhåll i en potatisåker nära hans bostad. Alla jägarne i grannskapet hade öfverenskommit att hålla djuret heligt, men en dag komma främmande sportsmän, och en af dem hade just lagt sin bössa till axeln, när skogvaktaren, som åtföljde honom, ryckte honom i armen och med förtviflan ropade: Herre, hvad gör ni? Vill ni då döda Murger's hare? — Murger's hare! Nå väl, jag skall endast lemna honom mitt visitkort — och med sitt andra skott gjorde han ett märke, ett märke i djurets venstra öra.

Om hösten 1860 beviljades honom af regeringen en liten pension, och i början af följande året mottog han såsom ett officiellt erkännande af sina litterära förtjenster Hederslegionens riddarekors. Men få dagar derefter träffades han af hvad han sjelf trodde vara ett anfall af gikt i venstra benet, men som läkaren genast förklarade för ytterst betänkligt. Han flyttades då till Paris, men som hans börs var tom och inga deltagande vänner voro till hands, blef han förd till hospitalet för sista gången. På vägen dit bad han att blifva inburen i ett litet kapell, som passerades, »ty jag tror att Gud är mäktigare än läkarne». Han kom icke till S:t Louis, såsom han helst önskat, utan till Maison Dubois, der han intog sängen n:o 14, samma hus inom hvars dystra väggar de välbekanta novellisterna Moreau och Planche kort förut hade utandats sin sista suck. Knapt hade hans sjukdom blifvit bekant, förr än deltagande vänner åter trängdes kring hans bädd, och Walewski sände på regeringens vägnar 500 francs, för att skaffa honom sådana beqvämligheter som läkarne tillåta. La Société des gens de lettres och flere utmärkta konstnärer skyndade att följa exemplet.

Murger's dödskamp var ytterst svår; söndagen den 28 januari mottog han sista smörjelsen, och dagen derpå utslocknade

han, mumlande dessa ord: »inga uppträden, ingen musik, intet Bohème.» Nyheten lopp som en blixtnedslag genom hela Paris, ty alla människor visste om hans sjukdom. I stadshuset var just en af baron Haussmans glänsande baler; en läkare underrättade den deltagande mängden att Murger var döende, och unga eleganta damer vägrade att dansa vidare.

Två dagar derefter firades hans likbegångelse. Walewski hade anordnat den på kejsarens uppdrag. Tretusen personer åtföljde liket med blottade hufvud, och derefter kommo ett hundra vagnar. Stats- och kulturministrarne voro representerade, liksom Franska Akademien och de öfriga lärda och litterära korporationerna, men närmast likvagnen gingo arm i arm tre öfverlevande medlemmar af Vattendrinkarnes orden. Är det en millionär som föres till jorden? frågade en nyfiken åskådarinna. — Nej madame, det är en utfattig poet, — en skald hvars samlade dikter först utgäfvos dagen efter begrafningen, och som dog utaf följderna af långvarigt elände vid 39 års ålder, just då hans onekliga förtjenster börjat vinna erkännande. Dagen derefter öppnades en subskription för uppresandet af ett ståtligt monument. Han hade länge nog ropat efter bröd; man gaf honom den dyrbaraste sten på hans graf.

Blick på pressen.

En ny tidning, *Fosterlandet*, har utsändt ett profnummer. Ur anmälan låna vi följande:

Vi ställa oss på kristendomens och den Heliga Skrifts grund, derföre att vi äro djupt öfvertygade om, att vårt svenska folks, så väl som hela mensklighetens, timliga och andliga välmakt ytterst är beroende af ett allt sannare och rikare tillegnande af den förnas välsignelser och af en allt fastare tro på den senares guddomliga ord. Då vi låta vår blick gå ut öfver de upprörda vågor, genom hvilka vår tids människor hafva att söka sin väg mot mensklighetens stora mål, så kunna vi icke upptäcka någon enda ankarplats, som gifver den trygghet och styrka, som kristendomen förmår, ej heller finna vi någon af meniskohand uppförd blänkfyr förmå säkrare och med mera klarhet upplysa vägen än hvad ske kan genom det strålände ljuset från Guds ord. I öfverensstämmelse med denna ståndpunkt

vilja vi arbeta för allt, som kan bidra till att i religiöst och sedligt hänseende lyfta och förädla vårt folk och söka att efter våra krafter bekämpa alla yttringar af okristlig och osedlig natur, som hota att undergräfvade enda fasta grundvalarna för ett lands och dess inbyggares lycka. Ett inskränkt partisinne skall deremot så i religiöst som i politiskt hänseende vara fjerran från vår verksamhet, och åt allt ädelt menskligt, allt som kan bidra till att föra vårt älskade fosterland framåt i en sund och naturlig utveckling skola vi egna vår oafåtliga och opartiska uppmärksamhet. Med afseende på speciellt kyrkliga eller kyrkopolitiska frågor, så som om förhållandet mellan stat och kyrka, om den religiösa fördragsamheten, om församlings- och lärofrihet m. m. skall vår utgångspunkt vara så frisinnad som förenligt är med insigten af kyrkans och statens ömsesidiga rättigheter och gemensamma behof. Mycket anse vi både kunna och böra utvecklas till något bättre, men lika litet här

som på andra områden anse vi en revolutionär och upplösande riktning vara den rätta. Vi skola hålla på bevarandet af allt hållbart, allt som ännu visar sig kunna gagna och fylla sin uppgift, på samma gång vi lugnt och lidelsefritt skola sträfva för ombildande och utbytande af det mindre goda, skefva och föråldrade.

Med afseende på vårt lands inre politiska utveckling och de grunder, hvarifrån vi skola betrakta denna, så hafva vi redan genom det namn, vi gifvit åt vår tidning, velat beteckna, att en fosterländsk ande skall framför allt vara bestämmande för det sätt, hvarpå vi komma att taga del i diskussionen om allmänna angelägenheter. Vi anse, att allas väl, som bygga och bo i vårt fosterland, bäst befordras genom allas aktning för lag och häfdvunnen sed och allas aktning för allas rätt, en aktning, som icke på något sätt kan skiljas från den kärlek, hvilken alla böra egna åt det fosterland, som våra fäder åt oss öfverlemnade fritt och lyckligt. Såsom politiska drömmier skola vi betrakta alla försök att skapa nya politiska former, som icke ega någon rot i vårt lands historia och vårt folks egendomliga lynne, såsom politisk orättfärdighet anse vi hvar sträfvan att för det ena eller andra partiets egoistiska syften vilja tillskanska sig makt eller fördelar, som för öfriga samhällsklasser och för det gemensamma fosterlandet äro skadliga eller onyttiga, och de bålstora fraserna om folkets suveräna rättigheter, när derunder döljer sig ingenting annat än ett folk-partis herrsklytnad och egennytta, skola icke på oss göra annan verkan än att vi i fosterlandets och den sanna svenska folkfrihetens namn skola, efter våra krafter, söka bestrida dylika falskt-demokratiska sträfvan. Ingalunda skola vi vilja konservera det som är gammalt derföre att det är gammalt, men vi vilja verka för, att icke något för handen varande kullstörtas förr, än något kan sättas i stället, som icke blott är nytt, utan äfven godt. Experiment

anse vi farligare för en stats sunda utveckling än fasthållandet af en — låt vara bristfällig — redan befintlig statsform, och framför allt tro vi, att medborgarnes laglydnad och känsla för sina skyldigheter gifver en vida kraftigare och tryggare borgen för landets väl än det hejdlösa jägtandet efter att reformera och förbättra, så vida icke omständigheterna med bestämdhet fordra förändring och reform! Om någon, på grund af dessa yttranden, skulle vilja kalla oss konservativa, så måste vi tillbakavisa benämningen, så vidt man dermed vill hafva förstådt, att vi skulle vilja ställa oss fiendtligt eller likgiltigt emot tidens liberala sträfvan och vårt lands framgång på den sanna demokratiens väg. Hvarje god och förnuftig reform skall af oss omfattas med ifver och kärlek, och svenska folkets framsteg till politisk myndighet och social likställighet skall i oss hafva en så mycket hängifvare vän som vi icke anse något folk på jorden vara mera begäfvadt för ett värdigt begagnande och åtnjutande af folkfrihetens välsignelser än Sveriges folk, — men fiendtligt ställa vi oss emot alla förfugna projekt till samhällsförbättring, och i fråga om att lättsinnigt handskas med svenska folkets framtid vilja vi ingalunda vara liberala. För öfrigt skola vi, med de medel, som stå oss till buds, egna en flitig uppmärksamhet åt allt som står i sammanhang med vårt lands materiella och andliga utveckling och skola, utan att bindas af fördomar, söka pröfva och belysa alla företeelser, som på vårt fosterlands framtid kunna hafva något inflytande.

Tidningen Fosterlandet är ämnad att utkomma från och med den 1 September d. å. tvenne gånger i veckan, nemligen tisdags och fredags e. m., och försändes till landsorten med samma dagars natt-tåg. För helt år kommer tidningen att kosta 5 Rdr Rmt. Prenumeration kan ske i Stockholm å tidningens byrå, Norra Smedjegatan 28, och i landsorten å alla postkontor.

Strödda underrättelser.

Litterära kotterier. En dag i början på februari 1802 — berättar G. Brandes* efter några tyska källor — var den lilla staden Weimar i fullt uppror för en händelse, som behandlades och uttolkades i alla hus och på alla källare i staden. Man hade länge vetat att en särskild festlighet vore i görningen. Det hette, att en ryktbar och ansedd man, presidenten von Kotzebue, under hand vändt sig till borgmästaren, för att få hyra den af stads-

nämnden kort förut dekorerade rådhusalen. Stadens förnämsta damer hade på en månads tid icke gjort annat, än låtit sy nya kostymer och profvat dem. Man visste att fröken v. Imhof hade gifvit ut 50 gyllen för sin drägt. Man hade till sin förvåning sett en bildhuggare och en förgyllare bära en märkvärdig hjälm och en fana tvärs öfver gatan midt på ljusa dagen. Hvartill skulle dessa saker nyttjas? Skulle man spela komedi på rådhuset? Man visste att en oerhörd klock-form af papp var beställd, som skulle se ut som den var murad. Hvad skulle den vara till? Snart var

* I sin *Hovedströmninger i det 19-de Aarhundredes litteratur*, andra delen, som handlar om Tysklands romantiska skola.

detta ingen hemlighet längre. Kotzebue, den europeiskt berömda författaren till *Menniskohat och ånger* hade, försedd med ett adelsdiplom och späckad med ryska rubler, återvänt till sin födelsestad, Weimar, för att blifva den tredje i Göthes och Schillers förbund. Det hade lyckats honom att få tillträde till hofvet. Nu gälde det för honom att få tillträde till Göthes krets, ett hof så godt som ett annat, och hvartill tillträdet var lika svårt. Ett slutet sällskap, det, för hvilket Göthe diktat sina odödliga sånger, träffades en gång i veckan hos skalden. Kotzebue lät föreslå sig af sällskapets damer, men Göthe tillade en § till sällskapets stadgar, som uteslöt den påträngsne. Då beslöt Kotzebue, för att hämnas, att fira Schiller på ett sätt, som, såsom han hoppades, riktigt skulle förargå Göthe. Denne hade just utstrukt några personligheter mot bröderna Schlegel i Kotzebues stycke *Die Kleinstädter*, som uppförts på Weimars teater. Kotzebue ville då, för att rivalisera med teatern, gifva en stor representation till Schillers ära på rådhuset. Scener ur alla hans stycken skulle uppföras, och till slut skulle poemet *Klockan* reciteras. När nu Kotzebue såsom mästaren vid diktens slut slog i tu pappformen med sin hammare, skulle icke en klocka, utan Schillers byst finnas under formen. Man hade emellertid gjort upp räkningen utan värden, d. v. s. utan Göthe. I Weimar fans blott en enda byst af Schiller. Den stod på biblioteket. Då man i sista stund skickade och bad att få låna den, fick man till sin förvåning det svaret, att då man ännu aldrig i verdenshistorien hade fått en gipsbyst tillbaka från en fest i samma skick, hvori den utlånades, måste denna anhållan, tyvärr, afslås. Och hvad liknar den förenade arméens förundran och raseri, då timmermännen, som med bräden, stockar och lätker kommo klifvande till rådhuset, funno salen stängd och finga det beskedet af borgmästare och råd, att då salen var nyss inredd och dekorerad, kunde man icke utlemna den till ett så tumultariskt företag!

Detta är blott en småstadsanekdot och en storm i ett glas vatten. Men hvad som är märkvärdigt, och utgör kärnan i denna händelse, är att hela denna krets af de finaste adliga fruntimmer, fröken Egloffstein, den sköna hofdamen och skaldin-

nan Amalie von Imhof — Atterboms något sparsamma mecenatissa, som sedermera beundrades af Gent — som vid detta tillfälle hade att beklaga sina 50 gyllen, och alla de öfriga adliga damerna, som hittills hade upprätthållit Göthes rykte, nu i sin harm föllo ifrån och från Göthes läger gingo öfver till Kotzebues. Ja, grefvinnan Einsiedel, hvilken Göthe ständigt hade utmärkt, blef från denna stund hans fiende. Så pass djupt hade den klassiska bildningen trängt ned i dessa, de högsta, genom split och samhällställning utmärkta kretsar!

Assyriska upptäckter. Mr George Smith skrifver från Mossul till *Daily Telegraph*. Jag har det nöjet att meddela eder, att mina undersökningar i Mesopotamien hittills hafva varit krönta med framgång och att jag vunnit några resultat af verkligt värde och af ett stort intresse. De bref, i hvilka jag fullständigt beskrifvit dessa resultat, komma eder först om någon tid tillhanda, emedan jag vistas så långt från någon postanstalt. Jag har studerat många ruiner och gamla monument, och jag har genomforskat hela sträckan från Kouybundjik vid Tigris ända till Babylon vid Eufrat. Derifrån begaf jag mig till de tråkiga trakterna omkring Hillah och undersökte Birs-Nimrud; äfven har jag genomfarit öknen ända till Tell-Ibrahim. Under loppet af dessa resor och mina gräfningar i grannskapet af Mossul har jag uppräffat mer än 80 nya inskrifter, hvarebland en ganska vigtig, som härrör från konung Merodach Baladan i Babylon, son af Milihu, sonson af Kurigalzu, hvilken lefde omkring 1300 år före Kristi födelse. En annan ganska märkvärdig inskrift innehåller en förteckning öfver den assyriska konungen Wulnisari's och hans närmaste företrädares krigiska bedrifter, äfvensom en berättelse om restaurationen af den väg, som förde till det stora Assurs-templet; åldern 1320 år f. Kr. f. Jag har också återfunnit delar af en följd af tafior, innehållande ganska märkliga och mycket gamla babyloniska legender, abc-böcker, en ordspråkssamling på två språk, samt några astrologiska och mytologiska tabeller. Jag nämner bland andra upptäckter historiska årsböcker från Assar-Haddons, Assurbani-pals, Nebukadnezars, Nabonids, Kambyse's

och Darii regeringar. Jag har dessutom funnit några ytterst intressanta taflor från den parthiska tiden, hvilka innehålla otvivelaktiga data, jemte andra mer eller mindre märkvärdiga fragment. Mina gräfuiningar i Nimrud varade 17 dagar och hade till föremål det nordöstra af Assar-Haddon anlagda palatset, Nebos tempel och några fullständigt bibehållna delar af sydöstra palatset. Detta senare öfvergår i storhet och prakt allt hvad man hittills hade föreställt sig. Jag har der funnit rymliga salar och sköna kabinett, hvilkas väggar voro prydda med enfärgade teckningar. Under golfvet af en af dessa salar fann jag sex figurer af lera, föreställande människokroppar med lejonhufvud och två par vingar, hvardera hållande i venstra handen den symboliska korgen. Bland mina senaste upptäckter är en helt oah hållet ny text, tillhörande Tiglath-Pileser's årsböcker. I detta ögonblick gräfver jag mycket flitigt, i hopp att upptäcka återstoden af denna viktiga historiska urkund.

Potatesodling i Belgien. Det är bekant, att Belgien var ett af de första länder i Europa, der potatesodlingen infördes, sedan denna växt blifvit känd genom spanjorenes eröfring af Peru. I en belgisk tidskrift *De Toekomst* berättas om en man vid namn Anton Verhulst, hvilken var den förste som spred bruket deraf i vidsträcktare kretsar. Verhulst var född i Vest-Flandern i senare hälften af 1600-talet, nära staden Brügge, i hvars grannskap hans lilla boning ännu fans kvar för några år sedan. Såväl i denna stad som på åtskilliga andra orter i Belgien fans det en orden Den heliga Doroteas Brödraskap, som hade till ändamål att befördra odlingen af nyttiga växter och föranstalta för den tiden praktiga blomsterutställningar. Verhulst tillhörde detta brödraskap och gjorde potatesodlingen till sin specialitet.

Verhulst hade likväl att kämpa med många fördomar; många ville icke odla potates emedan de ansågo växten giftig, och denna fördom delades till och med af lärde folk, återbland af läkare. Till och med på torget i Brügge måste Verhulst nödga bönderna att gratis emottaga sina växter och taga dem hem med sig.

År 1713 åto de engelska soldaterna i Flandern i allas åsyn »Verhulst-frukten» och detta var ett verksamt exempel. Men det oaktadt dröjde det ända till 1740, innan man på torget i Brügge utbjöd potates till salu. Från den tiden utbredde sig den nyttiga kulturen mer och mer. Dertill bidrogo icke litet abboterna i det rikt begåfvade sankt Petersklostret, i det de låto tionden betalas sig uti potates och på detta sätt tvungo bönderna att odla denna jordfrukt i stor skala. Då folket såg att munkarne, som åto potates två gånger om dagen, det oaktadt voro friska och välfödda, drogo de icke i betänkande att sjelfva göra på samma sätt. Sålunda kunde den lärde kanonikern von Sterbeeck redan 1767 skriva, att potatesplantan allmänt odlades i Vest-Flandern, och att man der kallade den »jordpäron», *aardpeer*; samma namn som brukas af allmogen i flera af våra svenska landskap.

Storbritanniens landtbruksstatik

visar att samtliga arealen af de år 1872 i Storbritannien odlade länderierna uppgick till 31,004,173 acres. Med sädesväxter ensamt voro 9,573,000 acres be vuxna, hvad som endast för denna post ger en förhöjning af 102,000 acres mot året förut. På hvete komma 3,578,000 acres, korn 2,316,000, hafre 2,705,000, råg 66,000, bönor 524,000, ärter 301,000, potatis 304,000 och kål 179,000 acres. För öfrigt visar sig jemte framstegen det sorgliga faktum, att under året 105,000 acres eller 20 $\frac{0}{100}$ mer än år 1871 lågo i träde. 12,575,000 acres äro betesland. Hvad boskapsskötseln i de förenade konungarikena beträffar, så erhöill man 9,718,000 hornkreatur; fårens antal uppgår till 32,246,000 och svinens till 4,718,000. Hästar fans det i Storbritannien 2,150,000 och i Irland 540,000.

Innehåll:

	Sid.
Realskolans särskilda ändamål och inrättning	417.
Henry Murger	423.
Blick på pressen	429.
Strödda underrättelser:	
Litterära kottlerin m. m.	430.